

Karol Mausch

Akademia im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolskim

Psychologia bezpieczeństwa narodowego. O znaczeniu parametrów psychologicznych w doborze kadr do działania w obszarze bezpieczeństwa państwa

Streszczenie

Działania w przestrzeni bezpieczeństwa państwa i organizowania szeroko rozumianej pomocy w sytuacjach pokoju i zagrożenia są mocno osadzone w zagadnieniach psychologicznych. W doborze kadr do działania w obszarze bezpieczeństwa państwa należy zwracać uwagę na istotne cechy psychologiczne pracowników, uwzględniające poziom inteligencji poznawczej, emocjonalnej i społecznej.

Słowa kluczowe: psychologia, bezpieczeństwo, parametry osobowości

Wprowadzenie

W zmieniającym się świecie narasta problem zapewnienia bezpieczeństwa państwa, jego strukturom i obywatelom w każdym aspekcie, a szczególnie fizycznym i psychologicznym. Pojawia się zatem pytanie o kryteria i metodologię doboru ludzi zatrudnianych w obszarze bezpieczeństwa państwa. Jakie najważniejsze cechy psychologiczne powinny charakteryzować profesjonalistów zajmujących się bezpieczeństwem państwa i jego struktur na poszczególnych poziomach? W zmieniającym się świecie narasta poczucie zagrożenia społecznego, psychologicznego, zagrożenia zdrowia, życia. Ludzie poszukują pomocy i oparcia w sensie indywidualnym i grupowym, pojawiają się coraz liczniejsze rzesze słabych, niepełnosprawnych, wykluczonych, chorych, narkomanów, alkoholików, dzieci i młodzieży z grup ryzyka zagrożonych patologiami społecznymi itp. Sytuację z zakresu bezpieczeństwa państwa trzeba także rozpatrywać w aspekcie postępowania w okresach spokoju społecznego i międzynarodowego, jak też w sytuacji zagrożenia konfliktami i w okresie konfliktu. Potrzeby społeczne w tym zakresie

są duże i będą się powiększać. Pomoc i pomaganie osobom w stanie zagrożenia i zapewnienie im bezpieczeństwa to pojęcia, które w ostatnich latach stały się przedmiotem zainteresowania nauk społecznych: psychologii, socjologii, pedagogiki, nauk politycznych i in., które stanowią podstawę nauk o bezpieczeństwie narodowym. Różne aspekty problematyki dotyczącej pomocy i pomagania ludziom znajdującym się w trudnej sytuacji z przyczyn psychologicznych, społecznych, zdrowotnych czy ekonomicznych wymagają opracowań teoretycznych i badań empirycznych. Ważna jest także odpowiednia prezentacja zagadnień z zakresu pomocy i pomagania, a więc specjalistyczne książki, artykuły naukowe, poradniki, materiały multimedialne itp.

Badacze i praktycy poświęcają coraz więcej uwagi czynnikom subiektywnym sprzyjającym bezpieczeństwu i dobrostanowi człowieka. Problem ten był tradycyjnie badany w kategoriach wskaźników obiektywnych takich jak dochody, zdrowie, warunki zamieszkania itp. W nauce o bezpieczeństwie państwa zakres zmiennych składających się na poczucie bezpieczeństwa, stabilizacji i spokoju jest szerszy. Wiadomo, że wskaźniki ekonomiczne ważne są dla właściwego rozwoju osoby i narodu. Jak wskazują badania naukowe, ważne jest również zidentyfikowanie i pomiar subiektywnych wskaźników dobrostanu, odnoszących się do indywidualnej oceny własnego samopoczucia, satysfakcji z życia, społecznych relacji, pracy i zdrowia, celów i osobistych osiągnięć¹. Poziom bezpieczeństwa obywateli kształtuje się w oparciu o czynniki makro- i mikroekonomiczne, sytuację polityczną w państwie, dostęp do instytucji zapewniających leczenie oraz stan bezpieczeństwa psychologicznego, które kształtuje się w oparciu o informacje znajdujące się w cyberprzestrzeni dostępnej obywatelom.

W naukach społecznych wiele badań wskazuje na konieczność rozważenia jakości życia jako odpowiedniej koncepcji do interpretacji poczucia bezpieczeństwa z perspektywy subiektywnej. Co więcej, poczucie bezpieczeństwa życia obywateli w państwie nie musi być rozpatrywane tylko w relacji do ekonomii, polityki i psychologii. Jest ono obecnie szerszym pojęciem, poruszającym obszary i aktywności codziennego życia, stanu zdrowia, pełnionych ról społecznych, osobowości, stylu interakcji ze środowiskiem itp.

¹ A. Fave, *The impact of subjective experience on the quality of life*, [w:] M. Csikszentmihalyi, I. S. Csikszentmihalyi, *A life worth living*, Oxford 2006.

Bezpieczeństwo w zakresie osobistym

W poszukiwaniach psychologii, jako nauki teoretycznej i dyscypliny praktycznej pojawia się m.in. pytanie, gdzie tkwi źródło normy/patologii osobowości i chorób, na które cierpią ludzie. Wiedza ta ma szczególne znaczenie w kontekście doboru kadr w poszczególnych dziedzinach życia. W zależności od rozpatrywanej koncepcji osobowości odpowiedź na to pytanie może być zróżnicowana.

W psychoanalitycznej koncepcji osobowości zachowania normalne i patologie są w zasadniczym stopniu zdeterminowane biologicznie. Ich przyczyna znajduje się w strukturze osobowości człowieka i zależy od formalnych i treściowych cech aparatu psychicznego człowieka, od właściwości struktur Id, Ego i Superego. Prawidłowe funkcjonowanie osobowości, tj. zgodne ze standardami zdrowotnymi, moralnymi i prawnymi, możliwe jest wtedy, kiedy jej poszczególne struktury ukształtowane są właściwie i równoważą się wzajemnie. W przeciwnym wypadku, tj. przy braku równowagi strukturalnej i funkcjonalnej, dochodzi do ujawnienia się zjawisk patologicznych. Popędy – seksualny i agresywny – umiejscowione w strukturze Id, jeśli nie są poddane odpowiedniej kontroli przez racjonalne elementy struktury Ego i prawidłowo ukształtowany system norm moralnych zinternalizowanych w strukturze Superego, mogą sprzyjać zachowaniom dyssocjalnym, nerwicom, psychozom i in.²

W koncepcji behawiorystycznej zachowanie się człowieka jest uwarunkowane przez środowisko, a cechy jego osobowości nie mają wpływu na funkcjonowanie w wymiarze indywidualnym i społecznym. Zachowania patologiczne są wynikiem czynników oddziałujących w środowisku człowieka, na które nie ma on bezpośredniego wpływu. Usuwanie przyczyn patologii z życia jednostek i społeczeństw musi, więc polegać na zmianie otoczenia społecznego, na promowaniu bodźców pozytywnych i eliminowaniu czynników negatywnych³.

Inne stanowisko, niż klasyczna koncepcja behawiorystyczna, zajmuje społeczna teoria uczenia. W ramach tej teorii twierdzi się, że zachowanie ludzkie jest motywowane przez czynniki środowiskowe i przez procesy poznawcze. Przyczyny zła, rozumianego, jako zachowania agresywne i prowadzące do różnych patologii społecznych, można odnaleźć w środowisku życiowym ludzi, jak też w nieprawidłowym ukształtowaniu osobowości, tj. struktur poznawczych, emocjonalno-motywacyjnych, jak i we wzajemnych relacjach między tymi

² W. Łukaszewski, *Psychologiczne koncepcje człowieka*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 1, red. J. Strelau, Gdańsk 2002. K. Drat-Ruszczak, *Teorie osobowości – podejście psychodynamiczne i humanistyczne*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 2, red. J. Strelau, Gdańsk 2002.

³ H. Sęk, *Wprowadzenie do psychologii klinicznej*, Warszawa 2001.

strukturami. Patologia zachowania, reakcji emocjonalnych i nastawień powstaje zgodnie z prawami warunkowania i uczenia się. Dla prawidłowego funkcjonowania człowieka ważna jest kontrola poznawcza, która może osłabiać negatywne wpływy środowiskowe poprzez kształtowanie świadomości. W koncepcji społecznej teorii uczenia się istotna rola czynnika eliminującego zło z zachowań ludzi przypada, więc świadomości⁴.

W koncepcjach poznawczych zachowania normalne i patologie wynikają z deficytów i defektów treściowych i formalnych struktur poznawczych, nietrafnej wiedzy o świecie i o własnej osobie, sztywności struktur poznawczych, ich zamknięcia, małego zróżnicowania itp. Człowiek ma zaburzenia neurotyczne, depresyjne, agresywne lub ujawnia zaburzenia zachowania, jeśli w procesie rozwoju jego osobowości przyswoił sobie nielogiczne, nieracjonalne i nierealistyczne przekonania. Owe przekonania, które są sztywne i nieracjonalne, powodują lęk, cierpienie, depresję, mogą powodować uzależnienie od używek, prowadzą do agresji itp. Z pojęciem patologii jest związana inteligencja emocjonalna, która jest zdolnością do spostrzegania i wyrażania emocji, ich rozumienia, wykorzystywania oraz kierowania nimi w celu wspierania rozwoju jednostki. Inteligencję emocjonalną definiuje się za pomocą kompetencji. Składają się na nie: zdolność trafnego spostrzegania, oceniania i wyrażania emocji; zdolność znajdowania dostępu do uczuć oraz do ich wzbudzania; zdolność rozumienia informacji mającej znaczenie afektywne i posługiwania się wiedzą o emocjach; zdolność regulowania emocji w celu pobudzenia rozwoju emocjonalnego i intelektualnego oraz zapewnienia sobie dobrego samopoczucia. Niski poziom inteligencji emocjonalnej lub analfabetyzm emocjonalny dzieci, a później dorosłych, może prowadzić do patologii w zakresie funkcjonowania osobowości, do dezadaptacji społecznej, nieprzestrzegania norm moralnych i prawnych, do chorób psychosomatycznych oraz psychicznych, do uzależnień od substancji psychoaktywnych, zaburzeń w odżywianiu itp., jednym słowem do „zła”, które we współczesnym świecie przybiera różne formy⁵.

Bezpieczeństwo zdrowotne obywateli

Większość badaczy zgadza się, że zdrowie jest wielowymiarowym konstruktem, który obejmuje fizyczne, społeczne i psychologiczne wymiary. To ujęcie zostało

⁴ Ibidem.

⁵ M. Kofia, D. Doliński, *Poznawcze podejście do osobowości*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 2, op. cit., s. 561.

po raz pierwszy wyrażone w Deklaracji Praw Człowieka (1948) i ponownie potwierdzone przez Międzynarodową Organizację Zdrowia (WHO) na spotkaniu w Alma Acie (1986). Zdrowia nie można traktować tylko, jako brak objawów patologicznych, ale także należy przez nie rozumieć fizyczny i psychologiczny dobrostan. W tym samym okresie sformułowano zasady nowego podejścia do diagnozy i leczenia chorób – stworzono biopsychospołeczny model zdrowia. Engel⁶ stwierdził ograniczenia i słabości biomedycznego modelu zachodniej medycyny, która jest skoncentrowana na symptomach i fizycznych dolegliwościach, i zaproponował szersze spojrzenie na ten problem, skoncentrowane na pacjencie jako osobie, jako nośniku specyficznych cech kulturowych, nadającym indywidualny sens i doświadczenie zdrowiu i chorobie.

Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania (ICF) wydana przez WHO w 2001 r. podkreśla konieczność ewaluacji warunków zdrowia z pozytywnej perspektywy, tj. z perspektywy funkcjonowania człowieka⁷. ICF ocenia, co ludzie mogą obecnie robić w ich codziennym życiu i w środowisku. Takie podejście zmienia punkt widzenia nauki z badania konsekwencji zaburzeń i chorób (takich jak dolegliwości lub ograniczenia w aktywności) na ustalanie komponentów zdrowia lub dobrostanu w kategoriach fizycznych źródeł choroby, codziennej aktywności i uczestnictwa w życiu społecznym. Perspektywa salutogenetyczna⁸, bo o nią chodzi, podkreśla aktywną rolę osoby w interakcji ze środowiskiem. W odniesieniu do osób wykonujących zawody, które polegają m.in. na pomaganiu innym ludziom znajdującym się w trudnych sytuacjach życiowych (np. w obszarze bezpieczeństwa, pracowników socjalnych, wychowawców, nauczycieli, psychoterapeutów lub psychologów itp.), zdrowie rozumiane wielowymiarowo jest cechą konieczną dla kompetentnego i skutecznego działania. Selekcja i dobór pracowników do takich zawodów powinny więc uwzględniać psychologiczną ocenę, a w niej należałoby wziąć pod uwagę, m.in., poziom poczucia sensu życia, stan zdrowia noopsychosomatycznego i odporność na stres badanych⁹ itp. Pracownicy funkcjonujący w obszarze bezpieczeństwa społecznego mają wspólny obszar zainteresowań – ludzkie doświadczenia, przeżycia spowodowane sytuacjami zagrożenia. Analizując pożądane cechy osobowości i kompetencje pracowników działających w obszarze bezpieczeństwa, poza odpowiednim poziomem inteligencji poznawczej i emocjonalnej, można stwierdzić, że w sferze emocjonalnej

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ A. Antonovsky, *A call for a new question – Salutogenesis – and a proposed answer. The sense of coherence*, „Journal Preventive Psychiatry”, 1984; A. Antonovsky, *Rozwikłanie tajemnicy zdrowia. Jak radzić sobie ze stresem i nie zachorować*, Warszawa 1995.

⁹ K. Mausch, *Zdravie z aspektu sociálnej práce. Interdisciplinárna empirická štúdia*, Ružomberok 2008.

i somatycznej osobowości należą do nich: empatia, zdolność do rozpoznania emocji u siebie i innych, umiejętność panowania nad własnymi emocjami, równowaga emocjonalna, dobry stan zdrowia psychicznego. W sferze poznawczej i behawioralnej do pożądanych kompetencji pracowników omawianej grupy należą: gotowość do słuchania, zdolność zdobywania zaufania, komunikatywność, obiektywizm, decyzyjność itp. Wiele z tych cech kształtuje się w procesie wychowania i rozwoju osobowości oraz zależy od predyspozycji uwarunkowanych genetycznie. Kompetencje osobowościowe potrzebne do pełnienia omawianej roli można i należy rozwijać w czasie kształcenia, wykonywania pracy, poprzez uczestniczenie w treningach i warsztatach rozwijających inteligencję emocjonalną, polepszających trafne rozpoznawanie i nazywanie uczuć, ich wyrażanie, kierowanie uczuciami, pogłębianie wglądu we własne stany psychofizyczne, rozwijanie własnej komunikatywności, inteligencji społecznej¹⁰.

W odniesieniu do osób wykonujących zawody z obszaru bezpieczeństwa i pomagania innym, zdrowie rozumiane wielowymiarowo jest cechą konieczną dla kompetentnego i skutecznego działania. Selekcja i dobór pracowników do takich zawodów powinny uwzględniać ocenę kompetencji psychologicznych, społecznych i moralnych.

Cechy pożądane u osób pracujących w obszarze bezpieczeństwa państwa¹¹

Od osób pracujących w obszarze bezpieczeństwa państwa oczekuje się, iż będą posiadać cechy osobowości, które umożliwiają efektywne wykonywanie tej pracy.

Pracownicy ci powinni charakteryzować się poziomem rozwoju intelektualnego umożliwiającym prawidłowe spostrzeganie, myślenie, zapamiętywanie i odtwarzanie zdarzeń. Inteligencja poznawcza (IP), jako specyficzna sfera, jest reprezentowana poprzez zakres wiedzy, jej głębokość, poziom wykształcenia, automatyzm lub łatwość funkcjonowania, ujawnianie umiejętności myślenia w sytuacji wyzwania, elastyczność, szybkość uczenia się i przystosowanie do zmiany.

W pracy w obszarze pomagania innym oczekuje się dość szerokiej wiedzy z różnych dziedzin teorii i praktyki życiowej, a szczególnie z zakresu psychologii, socjologii, pedagogiki, psychoterapii, podstaw nauk medycznych, prawnych, ekonomicznych, informatyki i in. Opanowanie wiedzy z podstaw

¹⁰ K. Mausch, *Personality traits desired in social workers*, [w:] *Social Work. Between theory and practice*, cz. 2, red. K. Mausch, M. Śmiałek, Kalisz 2012.

¹¹ K. Mausch, *Kompetencje osobowościowe pracowników pomocy społecznej*, „Praca Socjalna” 2011, nr 5.

nauk humanistycznych, behawioralnych i medycznych stawia przed pracownikami wysokie oczekiwania co do ich walorów intelektualnych i dyspozycji poznawczych. Praca w obszarze bezpieczeństwa wymaga ciągłego uczenia się, doskonalenia umiejętności zawodowych – teoretycznych i praktycznych, planowania zajęć, przewidywania skutków swojego postępowania, rozwiązywania problemów w sytuacjach trudnych i podejmowania decyzji w sytuacjach normalnych i stresujących. Aby sprostać tym oczekiwaniom pracownicy muszą być ludźmi inteligentnymi. Zachowania inteligentne, jak wiadomo z badań psychologicznych, charakteryzują się wyższą uwagą, podwyższoną pojemnością pamięci roboczej, wyższą skutecznością kontroli poznawczej i stosowaniem skutecznych strategii poznawczych.

Inteligencja poznawcza zależy od uwarunkowań genetycznych i wpływów czynników środowiskowo-wychowawczych w okresie dzieciństwa i adolescencji. Brak właściwego treningu edukacyjno-wychowawczego ogranicza i blokuje pełen rozwój potencjału biologicznego w zakresie predyspozycji poznawczych i intelektualnych, utrudnia skuteczne funkcjonowanie w obszarze pomagania innym ludziom i rozwiązywania problemów szczególnie w sytuacjach trudnych, stresujących.

Inteligencja emocjonalna (IE) to kolejny ważny wymiar osobowości, który stanowi dopełnienie inteligencji poznawczej¹². Inteligencja emocjonalna to zdolność do adekwatnych reakcji emocjonalnych w sytuacjach normalnych i trudnych. Dzięki prawidłowo ukształtowanej inteligencji emocjonalnej ludzie potrafią – w pewnym stopniu – kierować swoimi emocjami, wpływać na ich treść, siłę, znak, czas trwania. Inteligencja emocjonalna sprzyja samokontroli emocjonalnej. Podporządkowanie emocji ma zasadnicze znaczenie dla odpowiedniej koncentracji uwagi, samomotywacji, ułatwia myślenie i twórczość. Inteligencja emocjonalna to także zdolność do trafnego rozpoznawania emocji u siebie i u innych osób, to głębsza empatia, pełniejsza samoświadomość – uczuciowa, poznawcza, społeczna, duchowa, to także lepsze rozpoznawanie sygnałów społecznych od innych – czego chcą, czego im potrzeba, to także niższa dyssemia.

Dzięki inteligencji emocjonalnej skuteczniej nawiązujemy i podtrzymujemy związki z innymi ludźmi. Inteligencja emocjonalna to także prawidłowo ukształtowane uczucia wyższe, które umożliwiają budowanie związków między ludźmi i długotrwałe ich utrzymywanie. Uczucia wyższe stanowią zabezpieczenie przed stresem, niepohamowaną agresją.

¹² D. Goleman, *Inteligencja emocjonalna*, Poznań 1997; P. Salovey, B. T. Bedell, J. D. Mayer, *Aktualne kierunki w badaniach nad inteligencją emocjonalną*, [w:] *Psychologia emocji*, red. M. Lewis, J. M. Haviland-Jones, Gdańsk 2005.

Inteligencja emocjonalna rozwija się u ludzi dzięki biologicznemu potencjałowi natury zdeterminowanemu genetycznie. Na ostateczny kształt formalny i treściowy inteligencji emocjonalnej mają wpływ warunki środowiskowo-wychowawcze, liczba i charakter doświadczeń życiowych, poziom wykształcenia, poziom inteligencji poznawczej. Inteligencja emocjonalna najsilniej rozwija się w okresie dzieciństwa i adolescencji, można ją doskonalić także w późniejszych latach życia, dzięki nauce i obcowaniu ze sztuką¹³.

Pracownicy zajmujący się bezpieczeństwem państwa powinni charakteryzować się wysokim poziomem rozwoju inteligencji emocjonalnej, gdyż w ich pracy ważne są odpowiednie reakcje emocjonalne budujące prawidłowe relacje z ludźmi, kontrola emocji, panowanie nad uczuciami, modulacja emocji w zależności od sytuacji i odpowiedni stopień empatii. Prawidłowo rozwinięta inteligencja emocjonalna chroni także przed wyczerpaniem emocjonalnym, depersonalizacją, obniżonym poczuciem własnej wartości.

Inteligencja społeczna (IS) to kolejny element pożądaných cech osobowości u pracowników zatrudnionych w obszarze bezpieczeństwa państwa. Inteligencja społeczna według Golemana obejmuje świadomość społeczną i sprawność społeczną. Świadomość społeczna jest skutkiem wyczucia stanu innej osoby, grup społecznych, zrozumieniem sytuacji itp. Elementy składowe świadomości społecznej to:

- 1) empatia pierwotna: współodczuwanie z inną osobą, uwrażliwienie na niewerbalne sygnały emocji;
- 2) dostrojenie: uważne słuchanie, dostrajanie się do drugiej osoby;
- 3) trafność empatyczna to rozumienie myśli, uczuć i intencji drugiej osoby;
- 4) poznanie społeczne, czyli wiedza o tym, jak funkcjonuje świat społeczny.

Na sprawność społeczną składają się:

- 1) synchronia, rozumiana jako sprawny przebieg kontaktu na płaszczyźnie niewerbalnej;
- 2) autoprezentacja, czyli przedstawienie siebie;
- 3) wpływ, tj. kształtowanie wyniku interakcji społecznych;
- 4) troska, czyli dbanie o potrzeby innych i działanie zgodnie z nimi¹⁴.

Pracownicy zajmujący się bezpieczeństwem państwa powinni mieć wysoki poziom inteligencji społecznej charakteryzującej się odpowiednio rozwiniętą empatią pierwotną i trafnością rozpoznawania sygnałów społecznych, zdolnością do dostrajania się w relacjach interpersonalnych i wiedzą

¹³ Ibidem.

¹⁴ K. Mausch, *Personality traits desired in social workers*, [w:] *Social Work. Between theory and practice*, cz. 2, red. K. Mausch, M. Śmiałek, Kalisz 2012.

o społeczeństwie. Dla efektywności działania w obszarze bezpieczeństwa ważny jest też sprawny przebieg komunikacji werbalnej i niewerbalnej, umiejętność wpływania na inne osoby poprzez tworzenie swojego wizerunku oraz ciągła troska o zapewnienie możliwości zaspokajania potrzeb innych ludzi.

W odniesieniu do osób wykonujących zawody z obszaru bezpieczeństwa państwa zdrowie rozumiane wielowymiarowo jest cechą konieczną dla kompetentnego i skutecznego działania. Selekcja i dobór pracowników do takich zawodów powinny więc uwzględniać szeroką psychologiczną ocenę kandydatów na stanowiska kierownicze.

Wśród niepożądanych cech osobowości do działania w obszarze bezpieczeństwa państwa szczególne miejsce zajmują zaburzenia dyssocjalne¹⁵. Badania dotyczące zaburzeń w strukturze i w funkcjonowaniu osobowości typu dyssocjalnego wskazują, że ludzie o takiej osobowości mogą przejawiać trudności w funkcjonowaniu społecznym, mają problemy w utrzymywaniu prawidłowych relacji interpersonalnych, źle funkcjonują w działaniu, szczególnie na stanowiskach kierowniczych, wymagających działania w stresie i szybkiego podejmowania decyzji. Osobowości dyssocjalne stają się często „ofiarami” patologii społecznych lub współuczestniczą w ich powstawaniu i podtrzymywaniu. Większość przestępców, narkomanów, alkoholików, osób trudniących się prostytutką, znęcających się w rodzinie na dziećmi lub współmałżonkiem, terrorystów, rewolucjonistów i pedofili, a także moberów, to osobowości nieprawidłowe typu dyssocjalnego i makiawelicznego¹⁶. Te cechy osobowości, w których dominuje niedostateczny stopień internalizacji norm społecznych, skłonności do manipulowania innymi i niedokształcenie uczuciowości wyższej, sprzyjają zachowaniom niezgodnym ze standardami i oczekiwaniami społecznymi, charakterystycznymi dla zjawisk patologicznych¹⁷. Osoby o cechach dyssocjalnych należy więc eliminować ze struktur tworzących system bezpieczeństwa państwa.

Zakończenie

Działania w przestrzeni bezpieczeństwa państwa i organizowania szeroko rozumianej pomocy w sytuacjach pokoju i zagrożenia państwa, są mocno osadzone w zagadnieniach psychologicznych, a szczególnie w psychologii społecznej, osobowości i klinicznej, opierając się na koncepcjach: psychoanalizy, behawioryzmu,

¹⁵ K. Mausch, E. Ryś, *Patologia społeczna. Wybrane zagadnienia*, Szczecin 2007.

¹⁶ K. Mausch, E. Ryś, *Vademecum mobbingu dla pracowników służb społecznych*, „Praca Socjalna” 2012, nr 6.

¹⁷ I. Pospiszyl, *Patologie społeczne*, Warszawa 2008.

poznawczych i humanistycznych. W analizie psychologicznej zagadnień bezpieczeństwa państwa pojawia się m.in. pytanie, gdzie tkwi źródło błędów działania i zachowania ludzi podejmujących kluczowe decyzje. W zależności od rozpatrywanej koncepcji osobowości odpowiedź na to pytanie może być zróżnicowana. W doborze kadr do działania w obszarze bezpieczeństwa państwa należy zwracać uwagę na istotne cechy psychologiczne pracowników uwzględniające poziom inteligencji poznawczej, emocjonalnej i społecznej. Należy także brać pod uwagę cechy osobowości pracowników, eliminując tych o obniżonej odporności psychologicznej i o cechach nieprawidłowych, a szczególnie dys socjalnych, które utrudniają pracę na rzecz innych osób, kooperację interpersonalną i kierowanie się interesem wspólnym.

Bibliografia

1. Antonovsky A., *A call for a new question – Salutogenesis – and a proposed answer. The sense of coherence*, „Journal Preventive Psychiatry” 1984;
2. Antonovsky A., *Rozwikłanie tajemnicy zdrowia. Jak radzić sobie ze stresem i nie zachorować*, Warszawa 1995.
3. Drat-Ruszczak K., *Teorie osobowości – podejście psychodynamiczne i humanistyczne*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 2, red. J. Strelau, Gdańsk 2002.
4. Fave A., *The impact of subjective experience on the quality of life*, [w:] M. Csikszentmihalyi, I. S. Csikszentmihalyi, *A life worth living*, Oxford 2006.
5. Goleman D., *Inteligencja emocjonalna*, Poznań 1997.
6. Kofta M., Doliński D., *Poznawcze podejście do osobowości*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 2, red. J. Strelau, Gdańsk 2002.
7. Łukaszewski W., *Psychologiczne koncepcje człowieka*, [w:] *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 1, red. J. Strelau, Gdańsk 2002.
8. Mausch K., *Kompetencje osobowościowe pracowników pomocy społecznej*, „Praca Socjalna” 2011, nr 5.
9. Mausch K., *Personality traits desired in social workers*, [w:] *Social Work. Betwenth theory and practice*, cz. 2, red. K. Mausch, M. Śmiałek, Kalisz 2012.
10. Mausch K., Ryś E., *Patologia społeczna. Wybrane zagadnienia*, Szczecin 2007.
11. Mausch K., Ryś E., *Vademecum mobbingu dla pracowników służb społecznych*, „Praca Socjalna” 2012, nr 6.
12. Mausch K., *Zdravie z aspektu sociálnej práce. Interdisciplinárna empirická štúdia*, Ružomberok, 2008.
13. Pospiszyl I., *Patologie społeczne*, Warszawa 2008.
14. Salovey P., Bedell B. T., Mayer J. D., *Aktualne kierunki w badaniach nad inteligencją emocjonalną*, [w:] *Psychologia emocji*, red. M. Lewis, J. M. Haviland-Jones Gdańsk 2005.
15. Sęk H., *Wprowadzenie do psychologii klinicznej*, Warszawa 2001.

**Psychology of national security. On the importance of psychological parameters
in the selection of personnel for action in the area of state security**

Abstract

Activities in the state security space and organizing broadly understood help in peace and threat situation are firmly embedded in psychological issues. In the selection of personnel for action in the area of state security, attention should be paid to the essential psychological characteristics of employees, taking into account the level of cognitive, emotional and social intelligence.

Keywords: psychology, security, personality parameters